

Наявність такої процесуальної гарантії захисту як права підозрюваного, обвинуваченого ініціювати провадження щодо встановлення правомірності обмеження його права на свободу та особисту недоторканність, перш за все, забезпечує захист від свавільного обмеження особи свободи. Розглядувана гарантія покликана звести до мінімуму

небезпеку свавілля держави. В даному випадку йдеться як про захист фізичної свободи особи, так і про її особисту безпеку в ситуаціях, коли відсутність захисту могла б призвести до руйнації принципів верховенства права й позбавити затриманих доступу до найелементарніших засобів правового захисту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бредли А. У. Право на свободу и безопасность личности согласно Европейской конвенции по правам человека / А. У. Бредли [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rroi.narod.ru/echr/commentary/st5_2.htm
2. Кушніренко О. Г. Процедура «хабеас корпус» та її втілення в законодавстві України / О. Г. Кушніренко // Становлення сучасної науки : матеріали міжнародної наукової конференції / Publishing House «Education and Science» s. r. o. – Прага, 2007. – С. 46–47.
3. Шаркова А. М. Порівняльно-правова характеристика механізмів забезпечення прав затриманого : habeas corpus, amparo de libertad та механізмів реалізації права на оскарження незаконного затримання / А. М. Шаркова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія : Юридичні науки. – Вип. 1. – Том 3. – 2014. – С. 216–221.
4. Яновська О. Г. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні / О. Г. Яновська // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – № 2. – С. 12–17.
5. Богатирьов І. Г. Виконання слідчими ізоляторів запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою відповідно до нового Кримінального процесуального кодексу України / І. Г. Богатирьов, С. Р. Тагієв // Право і суспільство. – 2014. – № 6–2. – С. 158–162.
6. Шаркова А. М. Проблеми забезпечення прав затриманого засобами судового контролю / А. М. Шаркова // Право і суспільство. – 2014. – № 5.2. – С. 365–369.
7. Бущенко А. Застосування статей 3 та 5 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / А. Бущенко. – Харків : Права людини, 2009. – 216 с.
8. Мироненко О. В. Зміна запобіжних заходів у досудовому провадженні : проблеми й недоліки процесуального порядку / О. В. Мироненко // Право і суспільство. – 2014. – № 6–2. – Ч. 3. – С. 223–229.

УДК 343.98:616-08

ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОЇ ЛІКУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

PLANNING OF THERAPEUTIC INVESTIGATION ILLEGALLY

Стецик Б.В.,
старший викладач

Львівський торговельно-економічний університет

Стаття присвячена плануванню розслідування незаконної лікувальної діяльності. У статті розглядаються основні принципи та елементи планування розслідування злочинів. Також проаналізовано думки вчених з приводу проблем планування розслідування злочинів.

Ключові слова: злочин, планування розслідування, доказування, кримінальне провадження, незаконна лікувальна діяльність.

Статья посвящена планированию расследования незаконной медицинской деятельности. В статье рассматриваются основные принципы и элементы планирования расследования преступлений. Также проанализированы мнения ученых по поводу проблем планирования расследования преступлений.

Ключевые слова: преступление, планирование расследования, доказывание, уголовное производство, незаконная лечебная деятельность.

This article is devoted to planning the investigation of illegal medical activity, as its planning is one of the important conditions for prompt and full investigation of crimes. When investigating crimes investigation planning problem has always paid much attention.

This was due mainly to the fact that planning determines the effectiveness of the investigation, his commitment, savings capabilities pretrial investigation. In content is a cognitive process that aims to identify the necessary circumstances of the incident which is being investigated to establish the truth in the case.

Planning – is a complex mental process, the essence of which is to determine the direction and objectives of the investigation means and ways of solving them within the law. Planning does not mean these activities, it is only a precondition, the condition – sometimes necessary – to achieve your goal.

Disclosure each crime raises not only need to address common challenges arising out of the criminal procedure law and criminal law certain qualifications, but also concrete, determined the nature and volume of information available to the criminal proceedings and on the individual stages. This in turn causes that in the course of the investigation conducted significant number of different investigation: reviews, interrogations, searches and more.

The article deals with the basic principles and elements of planning crime investigation, since by its very nature is quite challenging intellectual activity that involves solving many mental and organizational tasks. Therefore, we proposed plan of investigation of illegal medical activity, depending on the stage of its investigation, which we classified the initial and next. Scientists also analyzed the views on planning issues of crime investigation.

Key words: crime, planning investigation, proving, criminal proceedings, illegal medical activity.

Однією з важливих умов швидкого і повного розслідування злочинів є його планування. За змістом – це пізнавальний процес, що має на меті виявити всі необхідні обставини події, яка розслідується, встановити істину у справі. Розкриття кожного злочину породжує необхідність

розв'язання не тільки загальних завдань, які впливають з вимого кримінально-процесуального закону і певної кримінально-правової кваліфікації, а й конкретних, що визначаються характером і обсягом інформації, наявної до початку кримінального провадження і на окремих його

етапах. Це, у свою чергу, обумовлює те, що в процесі розслідування проводиться значна кількість різних слідчих дій: огляди, допити, обшуки тощо.

Постановка окремих завдань, зміст питань, які підлягають з'ясуванню, проведення слідчих дій, черговість і час їх виконання визначаються слідчим і мають являти чітку, оптимальну систему, що забезпечує швидкість, всебічність і об'єктивність дослідження обставин справи.

Планування розслідування і є перш за все засобом тактично доцільної організації роботи слідчого у кримінальному провадженні. Воно надає слідству цілеспрямованого характеру, забезпечує ефективне використання прийомів і засобів криміналістики.

Питання планування розслідування злочинів неодноразово аналізували вітчизняні й зарубіжні вчені у галузі кримінального процесу та криміналістики, зокрема: В. І. Громов, С. А. Голунський, І. М. Лузгін, О. Я. Басв, Р. С. Белкін, Л. А. Сергєєва, О. Н. Колісниченко, В. О. Ковалова, М. П. Яблоков та ін.

При розслідуванні злочинів проблемі планування розслідування завжди приділялася велика увага. Це пояснювалося головним чином тим, що планування визначало ефективність розслідування, його цілеспрямованість, економність сил і засобів органу досудового розслідування.

Проблема планування розслідування як основа його організації має свою передісторію. Уже у перших наукових працях із криміналістики зустрічаються вказівки на необхідність не тільки планування розслідування, а й обґрунтування логічної природи планування, пропозиції основних його елементів. У роботах В. І. Громова дослідження проблем планування розглядалося як теорія розслідування злочинів, побудова теоретичних засад криміналістики. Прагнення обґрунтування планування розслідування як однієї з теоретичних основ криміналістики знайшло свій відбиток і у найменуванні роботи – «Дізнання і попереднє слідство (теорія й техніка розслідування злочинів)» [6]. Свої наступні праці, де також зазначені проблеми знайшли теоретичне обґрунтування, вчений об'єднав у «Методику розслідування злочинів» [7].

Із розвитком криміналістики як самостійної галузі знання проблеми планування були представлені у підручниках криміналістики, зокрема, у першому з них, виданому в 1935 році в Москві. Планування розслідування в ньому розглядалося як одна з умов найбільш ефективної організації розслідування і містило схему складання плану розслідування [12].

Найбільший розвиток теорія планування розслідування отримала у роботах С. А. Голунського, який вперше сформулював принципи планування, а також розглянув сам його процес. Науковець назвав основні елементи планування, яке виступає підґрунтям організації розслідування, і подав планування як комплекс взаємозалежних стадій. Наведемо запропоновану ним структуру: перша стадія – висунення слідчих версій; друга – визначення по кожній із висунутих версій кола тих питань, які треба з'ясувати з метою перевірки версій; третя – перелік кола слідчих (розшукових) дій, необхідних для з'ясування намічених питань; четверта – визначення строків виконання кожної з передбачуваних слідчих (розшукових) дій [13, с. 342]. Зауважимо, що запропонована схема планування ще й дотепер виконує свої функції, залишаючись незмінною.

Дослідження проблем планування дозволило вченому сформулювати таку теоретичну концепцію, як принципи планування, що сприяло обґрунтуванню введення останнього у слідчу діяльність правоохоронних органів. До принципів планування розслідування С. А. Голунський відніс наступні:

1) при плануванні завжди варто виходити з оцінки політичного значення злочину й аналізу тієї соціально-політичної обстановки, у якій він був учинений;

2) план варто будувати так, щоб забезпечити швидкість збирання основного для даної справи (кримінального провадження) доказового матеріалу;

3) план повинен передбачити збирання матеріалу, який давав би відповідь на запитання семичленної римської формули;

4) усе розслідування може бути поділене на дві основні частини, які можна умовно назвати загальним і спеціальним розслідуванням (до і після повідомлення особі про підозру) [13, с. 330-332].

Із розвитком теорії криміналістики окремими вченими принципи планування були сформульовані у видозміненому напрямку, хоча із збереженням цієї ідеї. Наприклад, у «Настільній книзі слідчого», яка була головним навчальним посібником для слідчих, до числа принципів було віднесено динамічність, гнучкість і реальність (Т. М. Арзуманян) [17, с. 115]. У пізніших роботах із криміналістики перелік принципів планування було значно розширено. До числа таких принципів відносили індивідуальність, своєчасність, динамічність, найсуворіше дотримання законності із забезпеченням об'єктивності, всебічності, швидкості, ініціативності й активності розслідування [14, с. 22-25]. Накопичення і деяка тавтологія у визначенні перелічених принципів утрчала своє основне завдання, яке належало виконувати останнім. Явно відчувалося прагнення авторів охопити в комплексі принципів ще й елементи організації слідчої діяльності, й основи наукової організації праці слідчого. Дослідження проблем планування визначило прагнення багатьох науковців до формулювання нових принципів планування та їх системи. Так, розширюючи число принципів планування, І. М. Лузгін відніс до їх числа принципи законності, науковості, конкретності [8, с. 5].

Ще більш широкий перелік принципів планування знаходимо у Л. А. Сергєєва, який до них відніс індивідуальність, конкретність, повноту, обґрунтованість, системність, реальність, оптимальність, своєчасність, динамічність, відповідність форми й змісту [19, с. 6].

Багатоаспектність наведених класифікацій принципів планування можна розглядати як прагнення авторів надати їм усеосяжності, що не відповідає вимогам, які висуваються до характеристик принципів.

Визначення принципів у названих науковців переходить у звичайний опис, що має дуже загальний характер. Приміром, залишається незрозумілим, що означають такі поняття, як конкретність, системність та оптимальність стосовно принципів, як тільки не прагнення додати звичайної послідовності при складанні плану розслідування. Ще більше заперечень викликає віднесення до принципів такого поняття, як відповідність форми й змісту. Про яку форму планування йдеться (їх існує декілька), і яку роль може виконувати форма у випадках планування? Остання – це звичайна, зручна для роботи систематизація доказового матеріалу, оскільки інших функцій вона не виконує.

Викликає заперечення й віднесення до принципів планування поняття «науковість». Науковість є загальним принципом криміналістичної тактики, і розціняти це поняття в іншого роду принципах зайво, тим більше, що вимога науковості більше стосується об'ємних теоретичних напрямків криміналістики і вживання його стосовно окремих розділів останньої недоречно [10, с. 122].

Найбільш чітку концепцію принципів планування розслідування висунув О. Н. Колісниченко у своїй кандидатській дисертації, присвяченій проблемам планування розслідування (1952 рік) [9]. До принципів планування ним були віднесені індивідуальність, обґрунтованість, динамічність. Названі принципи означали наступне: індивідуальність – виключення шаблону, складання плану стосовно обставин події злочину з урахуванням його окремої характеристики у кожному випадку; обґрунтованість –

при плануванні варто виходити з конкретної доказової інформації, аргументуючи елементи плану конкретними даними, які є у розпорядженні слідчого. Обґрунтованість плану впливала з аргументованості версій, що є необхідною передумовою для планування.

Розгляд обґрунтованості як принципу планування окремими вченими було замінено принципом реальності, конкретності, що за своїм змістом є рівноцінним обґрунтованості. Цю обставину підкреслював Р. С. Белкін, відзначаючи, що реальність планування означає його обґрунтованість [3, с. 380].

Динамічність планування як один із принципів останнього означає залежність його розвитку від етапів розслідування, слідчих ситуацій, зміни напрямку розслідування. Планування не може бути твердим, застиглим, незмінним. Незважаючи на те, що воно припускає чітку систему дій та їх послідовність, обставини розслідування (виявлення нових доказів, одержання даних про причетність інших осіб до злочину) можуть змінювати початковий план, а в окремих випадках і підпорядкувати його спрямованість новим версіям, що сформувалися. Стосовно цього гнучкість плану забезпечує його результативність і у кінцевому підсумку – ефективність і швидкість розслідування. Наведене дозволяє стверджувати, що відповідність планування названим раніше принципам забезпечує оптимальність розслідування.

Складання плану розслідування незаконної лікувальної діяльності, як і інших злочинів, припускає не тільки планування послідовності проведення окремих слідчих дій, але й, власне, планування останніх. Так, при підготовці до провадження таких слідчих дій, як допит, обшук, слідчий експеримент, слідчий планує їх проведення, обираючи найбільш оптимальні прийоми їх здійснення.

Таким чином, планування пронизує всю діяльність слідчого, будучи одночасно його організуючим началом.

Планування за своєю суттю є досить складною інтелектуальною діяльністю, яка припускає вирішення багатьох розумових та організаційних завдань.

У плануванні, як і у висуненні версій, значне місце належить рефлексивному мисленню й управлінню, розрахованому на імітацію (уявну) обставин події злочину та дій злочинця.

Припускаючи можливі способи здійснення злочинних дій, слідчий уявляє не тільки схему злочину, а й одночасно коло обставин, які були з ним пов'язані, зумовлювали його вчинення й, відповідно, могли знайти відбиття в тих чи інших слідах.

Тому у процесі рефлексивного мислення [5, с. 24, 32], тобто такого, яке імітує мислення й дії злочинця, слідчий обирає найоптимальніший варіант своєї діяльності, що й знаходить відбиття у плані розслідування. Так, у процесі планування розслідування злочинів в цілому, а також пов'язаних із незаконною лікувальною діяльністю, визначається перелік обставин, які підлягають встановленню, їх черговість, що забезпечує як можливе одержання інформації, так і оперативність розслідування. У такий же спосіб обирається перелік слідчих та оперативно-розшукових дій, які забезпечують з'ясування намічених обставин.

При обранні обставин, які підлягають установленню при розслідуванні, як і при визначенні виду й послідовності слідчих (розшукових) дій, слідчий на перший план висуває такі, які, за його припущенням, можуть бути найрезультативнішими, тобто забезпечуватимуть значимість доказової інформації. У цьому й знаходить своє практичне застосування рефлексивне мислення, здійснюване слідчим у процесі планування розслідування.

Приведемо ще декілька визначень, даних вченими-криміналістами щодо цього поняття.

Так, за своїм змістом і функціями планування – це складний процес по визначенню шляхів, способів, засобів, сил і строків успішного досягнення заздалегідь поставле-

ної цілі [15, с. 230]. В. О. Коновалова під плануванням розслідування розуміє визначення шляхів розкриття злочинів, окреслення обставин, які підлягають з'ясуванню, а також встановлення найдоцільніших строків проведення необхідних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів [11, с. 207]. М. П. Яблоков указує, що планування, будучи основним методом раціональної організації розслідування, спрямоване на побудову самої моделі-схеми розслідування, що почалося і продовжується, аж до його закінчення [20, с. 58]. Р. С. Белкін зазначає, що мета планування розслідування (інколи її називають завданням планування) полягає у визначенні напрямку і змісту діяльності слідчого на усіх її етапах, забезпеченні його цілеспрямованості, повноти, об'єктивності, всебічності та швидкості, економії часу, сил і засобів, ефективного застосування прийомів роботи з доказами [4, с. 39].

Планування розслідування завжди пов'язано з розумовою діяльністю слідчого. Планування – це складний розумовий процес, суть якого полягає у визначенні спрямованості і завдань розслідування, засобів і способів їхнього вирішення в рамках закону. Планування ще не означає здійснення цієї діяльності, це лише передумова, умова – іноді необхідна – досягнення поставленої цілі [1, с. 475]. Стосовно цього О. Я. Баєв пише, що планування дослідження злочинів є розумовою діяльністю його суб'єктів, спрямованою на визначення завдань, що потребують вирішення на певних етапах дослідження, головним чином у розрізі перевірки версій, сформульованих суб'єктом, що планує дослідження злочинів, і способів вирішення цих завдань [2, с. 139]. О. Н. Колісниченко наголошує, що за змістом планування – це пізнавальний процес, який має на меті виявити всі необхідні обставини події, що розслідується, встановити істину у провадженні. Розкриття кожного злочину породжує необхідність розв'язання не тільки загальних завдань, які впливають з вимог кримінально-процесуального закону і певної кримінально-правової кваліфікації, а й конкретних, що визначаються характером і обсягом інформації, наявної до початку розслідування і на окремих його етапах [18, с. 178]. В. О. Коновалова вказує, що необхідність планування розслідування впливає з усієї суті діяльності слідчого у розслідуванні злочинів, яка потребує організованості, швидкості. Завданням кожного слідчого є вивчення наукових основ планування та впровадження їх у слідчу практику [11, с. 206-207].

Планування розслідування за своєю суттю є досить складною інтелектуальною діяльністю, яка припускає вирішення багатьох розумових та організаційних завдань. Тому, нами запропоновано план розслідування незаконної лікувальної діяльності, в залежності від етапів розслідування, які нами класифіковано на початковий та наступний.

Отже, план розслідування незаконної лікувальної діяльності, на нашу думку, можна відобразити у такому вигляді:

На початковому етапі розслідування він виглядатиме так:

1. Огляд місця події – першочергова (невідкладна) слідча (розшукова) дія, котра може проводитися до моменту внесення відомостей до ЄРДР.
2. Огляд трупа – проводиться у разі настання смерті для пацієнта, як у процесі огляду місця події, так і окремо.
3. Внесення відомостей до ЄРДР – процесуальна дія, яка передує початку досудового розслідування кримінального провадження. Внесення може відбуватися як до проведення огляду місця події, так і за наслідками його проведення, невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту закінчення його проведення.
4. Призначення судово-медичної експертизи потерпілому (трупа) для визначення наявності тілесних ушкоджень та тяжкості наслідків лікування для потерпілого.
5. Допит потерпілого (-их), свідків.
6. Пред'явлення фотознімків для впізнання – з метою встановлення особи, що здійснювала лікування.

7. Тимчасовий доступ до речей та документів злочинця (ліцензій на здійснення діяльності, документів про освіту та інших медичних документів).

8. Запити про надання інформації про дозвіл на здійснення лікувальної діяльності та отримання відповідної освіти.

9. У разі виникнення сумнівів про достовірність зазначених документів: призначення почеркознавчої експертизи; призначення техніко-криміналістичної експертизи; обшук (з метою виявлення медичних препаратів, обладнання чи фармацевтичної продукції).

10. Огляд медичної документації.

11. Огляд вилучених речей.

Наступний етап розслідування починається з моменту прийняття рішення про повідомлення особі про підозру:

1. Повідомлення про підозру.

2. Допит підозрюваного (-их).

3. Пред'явлення особи підозрюваного потерпілому для впізнання.

4. Одночасний допит двох та більше вже допитаних осіб між підозрюваним та потерпілим – проводиться з метою з'ясування розбіжностей у показаннях даних осіб.

5. Вирішення питання про обрання міри запобіжного заходу.

6. Призначення психіатричної експертизи підозрюваному.

7. Призначення судово-медичної експертизи на наявність причинно-наслідкового зв'язку між проведеним лікуванням та наслідками, що настали.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверьянова Т. В. Криміналістика : Учебник для вузов / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская ; под ред. Р. С. Белкина. – М. : Изд. группа НОРМА–ИНФРА–М, 1999. – 990 с.
2. Баев О. Я. Основы криминалистики : Курс лекций / О. Я. Баев. – М. : Экзамен, 2001. – 288 с.
3. Белкин Р. С. Курс криминалистики : В 3-х т. / Р. С. Белкин. – М. : Юрист, 1997. – Т. 2. – С. 380.
4. Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики : Учебное пособие / Р. С. Белкин. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1993. – 200 с.
5. Богинский В. Е. Рефлексивное управление при допросе : Учебное пособие / В. Е. Богинский. – Харьков, 1983. – С. 24.
6. Громов В. И. Дознание и предварительное следствие (теория и техника расследования преступлений) / В. И. Громов. – М. : Юриздат, 1925. – 163 с.
7. Громов В. И. Методика расследования преступлений / В. И. Громов. – М. : Юриздат, 1929. – 186 с.
8. Дубровицкая Л. П. Планирование расследования / Л. П. Дубровицкая, И. М. Лузгин. – М. : Юрид. лит., 1972. – С. 5.
9. Колесниченко А. Н. Планирование расследования : автореф. дис... на соискание уч. степени канд. юрид. наук / А. Н. Колесниченко. – Харьков, 1952. – 21 с.
10. Коновалова В. Е. Версия : концепция и функции в судопроизводстве / В. Е. Коновалова. – Харьков : Консум, 2000. – С. 122.
11. Криміналістика : Підручник / Кол. авт. Глібко В. М., Дудніков А. Л., Журавель В. А. та ін. / За ред. В. Ю. Шепітька. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 684 с.
12. Криміналістика. Техніка і тактика розслідування злочинів. – М. : Юриздат, 1935. – 320 с.
13. Криміналістика. Техніка і тактика розслідування злочинів. – М. : Юриздат, 1938. – 342 с.
14. Криміналістика : Учебник / Под ред. А. И. Винберга. – М., 1952. – Ч. 2. – С. 22–25.
15. Криміналістика : Учебник / Под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. – М. : Высшая школа, 1994. – 528 с.
16. Лефевр В. А. Алгебра конфликта / В. А. Лефевр, Г. Л. Смолян. – М., 1959. – С. 32.
17. Настольная книга следователя. – М. : Юриздат, 1949. – С. 115.
18. Радянська криміналістика. Криміналістична техніка і слідча тактика : Підручник / За ред. В. П. Колмакова. – К. : Вища школа, 1973. – 296 с.
19. Сергеев Л. А. Планирование расследования / Л. А. Сергеев, Л. А. Соля-Серко, Н. А. Якубович. – М., 1975. – С. 6.
20. Яблоков Н. П. Криміналістика : Учебник / Н. П. Яблоков. – М. : Изд. группа НОРМА–ИНФРА–М, 2000. – 384 с.